

Л. В. КОНДРАТЕНКО (Київ), Л. М. ХОЙНАЦЬКА (Київ)

ДО 100-річчя

ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. О. БУРМИСТЕНКА

1902-1941 — роки народження й смерті радянського, державного та партійного діяча М. О. Бурмистенка. А поміж ними — коротке, але бурхливе, насичене багатьма подіями життя, яке припало на найбільш буремні десятиріччя XX ст.: Перша світова війна, лютнева революція, жовтневий переворот, громадянська й Друга світова війни. Життєвий шлях М. О. Бурмистенка був характерним для багатьох партійно-радянських функціонерів. За соціальним станом — виходець із селянської родини. Народився у с. Александрівці Аткарського повіту Саратовської губернії (нині — Ртищевського району Саратовської обл.). Початкову освіту здобув у церковно-парафіяльній школі. З чотирнадцяти років почав трудову діяльність. У роки жовтневих подій та громадянської війни зі зброєю в руках захищав радянську владу.

В березні 1919 р. М. О. Бурмистенко вступив до лав комуністичної партії. Саме з того часу розпочалася його партійна і державна діяльність. У 1919—1922 рр. Михайло Олексійович працював на відповідальній роботі в органах ЧК—ДПУ в Тамбовській і Пензенській губерніях: обіймав посади помічника уповноваженого, начальника інформаційного відділу і заступника начальника сектору оперативної частини в м. Пензі. Незважаючи на зайнятість, багато часу приділяв роботі з молоддю. Зокрема, організував гру “Комсомол у підпіллі”, де разом зі старим комуністом угорцем Августом Густі вчив своїх підопічних конспірації, вважаючи, що це у майбутньому може їм стати у нагоді. Одночасно навчався у Ленінградському комвузі, після закінчення якого (1923 р.) служив у рядах Червоної армії. Пройшов шлях від рядового червоноармійця до начальника політичного секретаріату обласного військового комісаріату. Після звільнення з рядів Червоної армії у 1926 р. М. О. Бурмистенка було призначено на посаду відповідального редактора обласної газети “Трудовая правда” (м. Енгельс, Автономна Радянська Соціалістична Республіка німців Поволжя). Досконало опанувавши журналістський фах у Московському інституті журна-

лістики на редакторському відділенні (1928—1929 рр.), Михайло Олексійович повернувся на попереднє місце роботи. У лютому 1932 р. його обирають другим секретарем Калмицького обкому партії. З січня 1936 р. по 1938 р. він перебуває на відповідальній роботі в апараті ЦК ВКП(б). У 1938 р. ЦК партії направив М. О. Бурмистенка в Україну на посаду другого секретаря ЦК КП(б)У.

Як один з державних і партійних керівників республіки (член Політбюро ЦК КП(б)У, Голова Верховної Ради УРСР 1-го скликання), Михайло Олексійович займався вирішенням економічних, оборонних, ідеологічних й культурно-соціальних завдань, накреслених сталінським керівництвом. Основними засобами їх вирішення у ті роки, як відомо, було застосування командно-адміністративних важелів.

Безумовно, М. О. Бурмистенко був людиною, відданою ідеям, принципам і поглядам, що домінували у суспільстві на той час. До того ж, він мав активно втілювати їх у життя. Брак документальної бази не дає можливості відтворити об'єктивну картину причетності Михайла Олексійовича до каральних дій репресивного апарату УРСР. Проте достовірним є той факт, що завдяки саме його втручанням відомому українському поету А. Малишку вдалося уникнути долі багатьох репресованих письменників. Дружина поета Л. Забашта прямо вказала на це у дарчому напису вдові Михайла Олексійовича у книзі “Малишкові дороги”: “Галине Ивановне Бурмистенко на память о человеке и поэте, который был обязан Вашему мужу защитой его таланта, он его буквально спас перед войной от нападков и клеветы толпы завистников — типа Сальери”. Ця книга спогадів, видана до п'ятиріччя смерті поета (1975 р.) й досі зберігається у сім'ї Бурмистенків.

За спогадами Галини Іванівни, після прибуття її чоловіка за призначенням до Києва, М. С. Хрущов саме йому доручив роботу з інтелігенцією республіки. І дійсно, людина освічена, інтелектуальна, тактовна, Михайло Олексійович швидко знайшов спільну мову з науковцями, письменниками, журналістами, діячами театру і кіно. Особливо дружні стосунки склалися з академіком О. Богомольцем, письменниками М. Бажаном, О. Корнійчуком, А. Малишком, В. Сосюрою.

Незважаючи на велику завантаженість, М. О. Бурмистенко не забував і про свій журналістський фах. За два роки роботи в Україні тільки в газеті “Більшовик” ним було надруковано понад 40 публікацій.

У 1939 р. Михайла Олексійовича було нагороджено орденом Леніна.

З перших днів Великої Вітчизняної війни він брав участь у вирішенні воєнних й оборонних проблем, здійсненні евакуації підприємств та їх спеціалістів у східні райони СРСР, виїжджав до військових частин, зустрічався з робітниками і селянами. Як член Військової ради Південно-Західного фронту М. О. Бурмистенко багато уваги приділяв обороні столиці України — Києва.

Важливою в його діяльності була робота по добору кадрів для організації та створення антифашистського підпілля й партизанських загонів в областях УРСР, яким загрожувала ворожа окупація. Ситуація ускладнювалася тим, що в роки сталінських репресій більшість досвідчених фахівців з розвідки та контррозвідки було знищено. Отже, в умовах війни і швидкого просування ворога М. О. Бурмистенку доводилося майже з нуля навчати новобранців суворим законам конспірації. Стало у нагоді захоплення юності — вивчення стратегії й тактики партизанської боротьби.

Організаторські здібності, ораторський талант М. О. Бурмистенка, його велика працездатність, вимогливість до себе та своїх підлеглих, вміння спілкуватися з людьми допомагали йому у вирішенні цього широкого кола питань.

Витрачаючи весь час на роботу, Михайло Олексійович майже не бував вдома. Навіть остання зустріч із старшим сином Вадимом перед відправленням сім'ї у радянський тил відбулася у його робочому кабінеті. Як згадує В. М. Бурмистенко, батько вийшов з-за столу, підійшов до нього, обійняв, поцілував і сказав: “Тепер ти будеш за старшого. Допомагай матері. Я можу не повернутися, загинути, але запам'ятай — Перемога буде за нами”. Доля розпорядилася так, що рідні й близькі вже ніколи не бачили Михайла Олексійовича. Він розділив участь тих, хто до останнього подиху захищав Київ від загарбників.

Всупереч загрозі оточення радянських військ, Сталін, як відомо, вимагав за будь-яку ціну втримати столицю України. Лише 17 вересня 1941 р. було дозволено залишити Київ й відвести війська. Та було вже пізно. Під час Київської оборонної операції, що тривала близько трьох місяців, було втрачено чотири армії. У німецькому полоні, за різними оцінками, в тому числі й зарубіжних фахівців, було від 453 тис. до 665 тис. чол., з них 60 тис. — особи командного складу. Але навіть ця тяжка поразка військ Південно-Західного фронту ніяк не применшує великого значення героїчної оборони Києва, яка значною мірою вплинула на зрив гітлерівського плану “бліцкригу”.

Майже три доби вели нерівний бій 800 червоноармійців, які були оточені танками й мотопіхотою противника в урочищі Шумейкове біля хутора Дрюківщина Сенчанського (нині — Лохвицького) району Полтавської області. Лише на кінець 22 вересня 1941 р. після того як переважна більшість бійців, які потрапили в пастку, полягли смертю хоробрих, бій припинився. Загинув майже весь штаб Південно-Західного фронту на чолі з генерал-полковником М. Кирпоносом. Смертельно пораненого його було поховано на дні яру. Начальник штабу фронту, генерал-майор В. Тупиков загинув у перестрілці поблизу хутора Красне. Член Військової ради фронту дивізійний комісар Є. Риков з тяжкими пораненнями потрапив у полон, де його, через небажання співробітництва з вермахтом, жорстоко катували, а потім стратили. Сліди ж члена Військової ради фронту М. О. Бурмистенка загубилися десь там, в урочищі Шумейкове. Обставини його смерті й досі залишаються невідомими. Проте зрозуміло одне, всупереч деяким інсинуаціям, Михайло Олексійович не зрадив Батьківщину, не перейшов на бік ворога. Якби таке сталося, гітлерівці розтрубили б на весь світ, що на них працює другий секретар ЦК КП(б)У. Яскравий приклад — зрада генерала А. Власова. До того ж, про цей факт обов'язково б дізналися радянські органи контррозвідки. А Сталін, як відомо, не прощав навіть й тіні підозри на можливу зраду. Сім'я ж М. О. Бурмистенка завжди була в пошані. Його дружина, Г. І. Алфеева-Бурмистенко, багато років обіймала посаду доцента у Вищій партійній школі м. Києва. Всі діти теж були добре влаштовані. Самого ж М. О. Бурмистенка було нагороджено орденом Вітчизняної війни I-го ступеня (по смертю).

Восени 1976 р., до 35-ї річниці трагедії, в урочищі Шумейкове було урочисто відкрито Монумент на честь воїнів Південно-Західного фронту. Серед героїчно загиблих значиться й прізвище М. О. Бурмистенка. У 1982 р. його іменем було названо одну з вулиць м. Києва.

Лише три з половиною роки працював Михайло Олексійович в Україні та саме вони навіки зв'язали його з цією землею.

Брак документальної бази не дає можливості повністю висвітлити історію загибелі штабу Південно-Західного фронту, але можна сподіватися, що цей час ще настане.

